

Bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista ja sen oppimisesta

ULLA KORHONEN

TtM, apulaisosastonhoitaja

Itä-Suomen laboratoriokeskuksen
liikelaitoskuntayhtymä
Kuopion aluelaboratorio

PÄIVI KANKKUNEN

TtT, dosentti, yliopistonlehtori

Itä-Suomen yliopisto
Hoitotieteen laitos

SIRKKA-LIISA HALIMAA

TtT, yliopettaja

Savonia-ammattikorkeakoulu
Bioanalytiikan tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista, sen oppimisesta ja kehittämisestä koulutuksessa. Aineisto kerättiin 2014 teemahaastattelulla bioanalyttikko-opiskelijoilta (n = 15) ja analysoitiin deduktiivisella sekä induktiivisella sisällön analyysillä.

Bioanalyttikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista muodostuivat kulttuurisesta tahdosta, tietoisuudesta, tiedosta, taidosta ja kohtaamisista. Opiskelijat olivat oppineet kulttuurista kompetenssia erilaisten kurssien, englanninkielisen opetuksen ja ohjatun harjoittelun yhteydessä. Kuitenkin kulttuurisen tiedon tarjonta oli vähäistä. Kulttuurisen kompetenssin oppimista edistivät kokemukset kulttuurisista kohtaamisista, vaihto-opiskelu ja kotikansainvälistyminen. Estäviä tekijöitä oppimiselle olivat esimerkiksi yhteisen kielen puute ja vaihto-opiskelun haasteet. Ehdotukset koulutuksen kehittämiseksi liittyivät muun muassa opetusmenetelmiin ja vaihto-opiskelijayhteistyöhön. Kulttuurinen kompetenssi bioanalyttikon työssä nähtiin kulttuurisen kompetenssin tarpeena ja kohtaamismahdollisuuksina.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että bioanalyttikko-opiskelijoiden käsitys kulttuurisesta kompetenssista on laaja-alaista, ja

ABSTRACT

Perceptions of BLS students' cultural competence and its learning

*Ulla Korhonen, MHS, assistant head
biomedical laboratory scientist*

*Päivi Kankkunen, PhD, docent, university
lecturer*

Sirkka-Liisa Halimaa, PhD, principal lecturer

The purpose of this study was to describe the perceptions of cultural competence among biomedical laboratory scientist (BLS) students, learning of it and enhancing education. The data were collected 2014 by theme interview of BLS students (n = 15) and were analyzed by deductive and inductive content analysis.

Perceptions of BLS students' cultural competence consist of cultural desire, awareness, knowledge, skill and encounters. Students had learned of cultural competence among different courses, English-speaking education and in supervised practice. However there was limitation having the knowledge of culture. Learning of cultural competence was promoted by experiences which were connected with cultural encounters, the student exchange program and internationalization at home. Learning was prevented inter alia by lack of common language and challenges of the student exchange program. There were suggestions to enhance education such as teaching methods and cooperation of the student exchange program. The cultural competence in BLS work was seen as the desiderata for cultural competence and oppor-

kompetenssin edelleen kehittämiseksi on tarve. Opiskelijat arvostivat kulttuurisen tiedon lähteenä ohjatun harjoittelun kokemuksia sekä Suomessa että ulkomailla. Bioanalyttikko-opiskelijoiden tuottamia näkemyksiä koulutuksen kehittämiseksi voidaan hyödyntää myös laajemmin terveysalalla.

Avainsanat: bioanalyttikot, opiskelijat, kulttuuri, kompetenssi

tunities for encounters.

The results showed that the perception of cultural competence by BLS students is comprehensive and improving competence further is necessary. Source of cultural information was revered by supervised practice experiences both in Finland and abroad. The produced visions enhancing of education by BLS students can be utilized also widely in health care education.

Key words: Biomedical Laboratory Scientists, students, culture, competence

Mitä tutkimusaiheesta jo tiedetään?

- Kulttuurinen kompetenssi on monimerkityksellinen ilmiö, jolla on prosessimainen luonne.
- Kulttuurista kompetenssia voidaan oppia sekä arkielämässä että koulutuksen avulla.
- Kulttuurisen kompetenssin kehittäminen koulutuksessa on haasteellista sekä oppimisen että opettamisen näkökulmista.

Mitä uutta tietoa artikkeli tuo?

- Kuvauksen bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksistä kulttuurisesta kompetenssista.
- Tietoa bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppimiseen käytetyistä tietolähteistä ja oppimista edistävästä sekä estävistä tekijöistä.
- Bioanalyttikko-opiskelijoiden näkemyksiä kulttuurisen kompetenssin kehittämiseksi koulutuksessa.

Mikä merkitys tutkimuksella on hoitotyölle, hoitotyön koulutukselle ja johtamiselle?

- Tutkittu tieto lisää ymmärrystä kulttuurisesta kompetenssista ja sen oppimisesta terveysalalla.
- Tuotettua tietoa voidaan hyödyntää bioanalyttikko- ja muun terveysalan koulutuksen kehittämisessä.

Tutkimuksen lähtökohdat

Kulttuurinen kompetenssi on kulttuurista osaamista ja pätevyyttä, johon liittyy keskeisesti ihmisten kunnioittaminen (Ikonen 2007, Koskinen 2009). Sitä on luonnehdittu myös monitahoiseksi ja jatkuvaksi kehitysprosessiksi, jolla on vaikutusta ihmisen arvoihin, asenteisiin ja toimintaan (Leininger 1995, Papadopoulos 2006, Campinha-Bacote 2012). Campinha-Bacoten kehittämää kulttuurisen kompetenssin prosessimallia kutsutaan tulivuorimalliksi. Siinä kulttuurisen kompetenssin perusta on kulttuurinen tahto, jota kulttuurinen tietoisuus, tieto, taito ja kohtaamiset seuraavat. (Campinha-Bacote 2007.)

Kulttuurista kompetenssia voidaan oppia arkipäivän toiminnoissa, kuten opiskelijaelämässä (Kardong-Edgren ym. 2010). Terveysalalla kulttuurista kompetenssia on opittu joko erillisillä kursseilla (mm. Hawala-Drury & Hill 2012) tai aihe on integroitu muun opetuksen yhteyteen (mm. DeWald & Solomon 2009). Lisäksi koulutukseen liittyvä ohjattu harjoittelu (Fougner & Horn-tveldt 2012) ja kansainväliset vaihto-opiskelijaojelman (mm. Kokko 2011) ovat edistäneet oppimista.

Tässä tutkimuksessa kulttuurisen kompetenssin oppimista tarkastellaan konstruktivistisen oppimiskäsityksen näkökulmasta. Oppiminen on merkitysten luomista, tulkitsemista ja uuden tiedon liittämistä olemassa

oleviin tietorakenteisiin. Niin ikään sosiaalinen konstruktivismi perustuu yhdessä oppimiseen ja merkitysten määrittely tapahtuu keskustelun avulla. (Uusikylä & Atjonen 2007.) Tällöin myös kulttuurisen kompetenssin oppiminen nähdään osana bioanalyttikoiden koulutusta, mutta myös aikaisemman tiedon prosessoimisena.

Kulttuurisen kompetenssin oppimisen kehittäminen koulutuksessa on haasteellista ja vaatii sekä opiskelijoilta että opettajilta pitkäaikaista sitoutumista (Sargent ym. 2005, Sumpter & Carthon 2011). Kehittymisen on todettu olevan mahdollista, kun aihe on ollut osa opetussuunnitelman rakennetta (Sargent ym. 2005, Sumpter & Carthon 2011). Kuitenkin opetussuunnitelman kulttuurinen sisältö ei ole tae oppimisesta, vaan tutkimusten mukaan huomio on kiinnitettävä opetusmenetelmiin (Kardon-Edgren ym. 2010, Sumpter & Carthon 2011). Toisaalta erilaisilla opetusmenetelmillä ei ole saavutettu opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin tason nousua (Kardon-Edgren ym. 2010).

Bioanalyttikon ammatillisen osaamisen perusta on laboratoriotutkimusprosessi, joka kattaa vaiheet tutkimuspyynnöstä laadukkaaseen laboratoriotutkimustulokseen. Asiakaspalvelu- ja vuorovaikutustaidot ovat osa bioanalyttikon ammatillista osaamista. Bioanalyttikot ottavat näytteitä ja suorittavat tutkimuksia erilaisilla elimistön toimintaa tutkivilla laitteilla. Lisäksi bioanalyttikon asiantuntijuuteen sisältyy muun muassa asiakkaan ja terveydenhuollon henkilökunnan ohjaaminen. Kulttuurinen kompetenssi näyttäytyy melko niukasti bioanalyttikon tutkinto-ohjelmakohtaisissa osaamisalueissa. (Opetusministeriö 2006.) Lisäksi aiheen tutkiminen bioanalyttikokoulutuksessa on ollut vähäistä sekä kansallisesti että kansainvälisesti, ja siksi kulttuurisen kompetenssin tutkimisella on merkitystä.

Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksiä

kulttuurisesta kompetenssista ja sen oppimisesta. Lisäksi tarkoituksena oli kuvata, miten kulttuurista kompetenssia ja sen oppimista voidaan kehittää bioanalyttikon koulutuksessa.

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan kehittää bioanalyttikon kulttuurista kompetenssia ja sen oppimista koulutuksessa. Tutkimustehtävänä oli:

- Kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden käsityksiä kulttuurisesta kompetenssista.
- Kuvata kulttuurisen kompetenssin oppimista bioanalyttikon koulutuksessa.
- Kuvata bioanalyttikko-opiskelijoiden näkemyksiä kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämisestä koulutuksessa.

Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui 15 vapaaehtoista bioanalyttikko-opiskelijaa kahdesta suomalaisesta ammattikorkeakoulusta (Taulukko 1). Osallistujat olivat joko kuudennen tai seitsemännen lukukauden opiskelijoita.

Aineiston keruu

Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla tammi-helmikuun aikana 2014. Haastattelut toteutettiin kolmen opiskelijan muodostamissa ryhmissä. Haastattelun teemat jakaantuivat tutkimustehtävien mukaan kolmeen alueeseen, jotka olivat käsitykset, oppiminen ja näkemykset. Aluksi tehtiin esihaastattelu, jossa haastattelurunko testattiin kolmella bioanalyttikko-opiskelijalla. Esihaastattelu otettiin mukaan tutkimusaineistoon, koska se toi esille kohdejoukon käsityksiä aiheesta riittävästi, eikä teema-alueisiin tullut muutoksia (Krueger & Casey 2009, Hirsjärvi & Hurme 2011).

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistujien taustatiedot.

Taustatekijä	N = 15
Ikä (keskiarvo vuosina)	28
Sukupuoli (%)	
nainen	93
mies	7
Syntymämaa (%)	
Suomi	93
muu kuin Suomi	7
Vaihto-opiskelijakokemus (%)	
nykyisissä opinnoissa	13
aikaisemmissa opinnoissa	7
Aikaisemmat tutkinnot	ylioppilas (n = 13), laborantti (n = 3), merkonomi (n = 1), farmanomi (n = 1), luonnontieteiden kandidaatti (n = 1)
Työkokemus terveysalalta (keskiarvo vuosina)	2
Työkokemus muulta alalta (keskiarvo vuosina)	4
Eri kulttuuritaustaisia henkilöitä lähipiirissä (n = 12)	Enimmillään 10 henkilöä

Aineiston analyysi

Haastatteluaineisto kirjoitettiin sanatar-kasti puhtaaksi tutkijan toimesta (Krueger & Casey 2009, Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013). Alkuperäisaineisto analysoitiin sisällön analyysillä. Käsitukset-teen luotiin analyysirunko deduktiivisesti Campinha-Bacoten (2007) mallin mukaisesti. Näin syntyivät käsitukset teeman yhdistäviksi kategorioiksi kulttuurinen tahto, tietoisuus, tieto, taito ja kohtaamiset. Kategorioiden sisällä analyysi jatkui induktiivisesti eli sisältölähtöisesti. (Kyngäs & Vanhanen 1999, Elo & Kyngäs 2008.) Oppimisen ja näkemysten teemat analysoitiin myös induktiivisesti. Esimerkki induktiivisen analyysin etenemisestä on esitetty taulukossa 2.

Alkuperäisilmaisut pelkistettiin ja pelkistetyt ilmaisut ryhmiteltiin, jolloin syntyvät alakategoriat. Edelleen alakategorioita yhdistelemällä muodostuivat yläkategoriat ja viimeisimpänä yläkategorioita yhdistelmällä

syntyivät yhdistävät kategoriat. Tutkimustehtävät ohjasivat analyysin teon kaikkia vaiheita alkuperäisilmaisusta abstrahoituihin ilmaisuihin ja lopulta yhdistäviin kategorioihin. (Kyngäs & Vanhanen 1999, Elo & Kyngäs 2008.) Analyysin alussa muodostettiin käsitukset-teemassa muut -kategoria alkuperäisilmaisuille, jotka eivät sopineet Campinha-Bacoten (2007) malliin. Tästä kategoriasta muodostui analyysin edetessä näkemysten teemaan sopiva yhdistävä kategoria, joka nimettiin kulttuuriseksi kompetenssiksi bioanalyytikon työssä.

Tutkimustulokset

Bioanalyytikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista

Bioanalyytikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista muodostuivat kulttuurisesta tahdosta, tietoisuudesta, tiedosta, taidosta ja kohtaamisista (Kuvio 1).

Taulukko 2. Esimerkki analyysin etenemisestä, kun muodostetaan yhdistävä kategoria ”Oppimista edistävät tekijät”.

Alkuperäisilmaisuja haastattelusta	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria
olisiko se ne kesätyökokemukset	Kesätyö	Kohtaamiset	Kokemukset
se työharjoittelu mitä on tullut ne muuttamat	Ohjattu harjoittelu		
kohdannut niitä eri kulttuuritaustaisia ja pääsee sitä kautta oppimaan niistä... aluksi saattoi säikähtää kun näki papereista että no tämä on joku ulkomaalainen että onkohan se tummaihoisen että miten sen saa sen näytteen otettua että jos sitä suonta ei näekään siellä mutta ...kun niitä on useampi tullut niin ei se ole enää mikään kynnyks	Toistuvat kohtaamiset		
on ollut niitä vaihto-oppilaita	Vaihto-opiskelija-kohtaamiset		
ollaan käyty niitä erilaisia asiakasryhmiä mitä on	Harjoittelu kouluympäristössä	Harjoittelu	
tietysti se opiskelijavaihto	On ollut opiskelija-vaihdossa	Toteutunut opiskelija-vaihto	Vaihto-opiskelu
kaikille se vaihtojuttu että kaikki pääsee jotka haluaa	Mahdollisuus lähteä vaihtoon	Edellytykset	
koulutukseen yritetään saada koko ajan vähän kansainvälisyyttä lisää	Koulutukseen pyritään lisäämään kansainvälisyyttä	Koulutuksen kansainvälistäminen	Kotikansainvälistyminen
jotkut kurssit oli englanniksi	Englanninkielisiä kursseja	Englanninkieliset opinnot	
yritytään näitä ulkomaalaisia luennoitsijoita järjestää	Pyritään saamaan ulkomaalaisia luennoitsijoita	Vierailevat luennoitsijat	
edistänyt on se että on kiinnostunut erilaisista kulttuureista	Kiinnostus erilaisia kulttuureja kohtaan	Kiinnostus	

Kulttuurinen tahto

Mielenkiinto kulttuureihin ja kiinnostus kohtaamistilanteisiin muodostivat bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurisen tahdon. **Mielenkiinto kulttuureihin** näyttäytyi kiinnostuksena etnisyyttä, työtä ja koulutusta kohtaan. **Kiinnostus kohtaamistilanteisiin** ilmeni motivaationa ymmärtää erilaisuutta. Lisäksi opiskelijat olivat kiinnostuneita tutustumaan eri kulttuureista tuleviin ihmisiin.

”balu siihen ymmärtämiseen että jos tulee jotain erilaista”

Kulttuurinen tietoisuus

Opiskelijoiden kulttuurinen tietoisuus koostui **kulttuurisista ryhmistä, oletuksista, asenteista ja erilaisuuden tunnistamisesta. Kulttuuriset ryhmät** muodostuivat omasta kulttuuritaustasta ja arkielämän, opiskelun sekä maantieteellisen alueen muodostamista ryhmistä. Lisäksi suomalaisuus oli osa kulttuurisia ryhmiä. Opiskelijoilla oli **oletuksia** etnisistä piirteisistä ja yhteiskunnallisista tekijöistä. Oletukset nähtiin myös tunnistamattomina, jolloin ne kiellettiin. Opiskelijoiden **asenteet** näyttäytyivät avoimena asenteena ja kunnioittami-

Bioanalyttikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista				
KULTTUURINEN				
TAHTO	TIETOISUUS	TIETO	TAITO	KOHTAAMISET
<p>Mielenkiinto kulttuureihin</p> <ul style="list-style-type: none"> -etnisyys -työ ja koulutus <p>Kiinnostus kohtaamis-tilanteisiin</p> <ul style="list-style-type: none"> -motivaatio -tutustuminen 	<p>Kulttuuriset ryhmät</p> <ul style="list-style-type: none"> -oma kulttuuristausta -arki-elämä -opiskelu -maantieteellinen alue -suomalaisuus <p>Oletukset</p> <ul style="list-style-type: none"> -etniset piirteet -yhteiskunnalliset tekijät -tunnistamattomuus <p>Asenteet</p> <ul style="list-style-type: none"> -avoin asenne -kunnioittaminen <p>Erilaisuuden tunnistaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> -maantieteelliset erot -erilaisuuden ymmärtäminen -sopeutuminen yhteiskuntaan -varauksellinen suhtautuminen 	<p>Yleiset kulttuuriset tekijät</p> <ul style="list-style-type: none"> -perhe -kieli -ruokakulttuuri -uskonto -korkeakulttuuri <p>Yhteiskunnalliset toiminnot</p> <ul style="list-style-type: none"> -lait ja normit -koulutus <p>Tieto terveydestä</p> <ul style="list-style-type: none"> -terveydenhuoltojärjestelmät -terveyskäsitys -tautien esiintyvyys <p>Kokonaisvaltainen tietokäsitys</p> <ul style="list-style-type: none"> -stereotyypisen ajattelun välttäminen -kohtuullisuus 	<p>Viestintätaidot</p> <ul style="list-style-type: none"> -vuorovaikutustaidot -kielitaito <p>Vaihdossa saavutetut taidot</p> <ul style="list-style-type: none"> -sosiaaliset taidot -yhteistyötaidot monikulttuurisessa ympäristössä -kulttuurinen osaaminen -englanninkielen taito -varmuus <p>Asiakkaan kohtaamistaidot</p> <ul style="list-style-type: none"> -henkilökohtaiset ominaisuudet -ammattitaito -asiakaspalvelutaito -uskontoon liittyvät vaatimukset -asiakkaan tarpeisiin vastaaminen -epävarmuus viestintätaidoissa 	<p>Kohtaamisia opintojen aikana</p> <ul style="list-style-type: none"> -lähipiiri -koulu -ohjattu harjoittelu -työpaikka <p>Eriyispiirteet</p> <ul style="list-style-type: none"> -asiakkaan yksilöllinen kohtaaminen -yhdenvertainen palvelu <p>Viestinnän keinot</p> <ul style="list-style-type: none"> -sanattoman viestinnän keinot -sanallisen viestinnän hyödyntäminen -kuunteleminen -tulkkipalvelut

Kuvio 1. Bioanalyttikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista.

sena toisia ihmisiä kohtaan. **Erilaisuuden tunnistamista** ilmensivät maantieteelliset erot ja erilaisuuden ymmärtäminen. Opiskelijat olettivat, että maahanmuuttajat sopeutuisivat yhteiskuntaan. Erilaisuuteen suhtauduttiin varauksella, mikä ilmeni pelkona vierautta kohtaan. Opiskelijat mainitsivat myös, että kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia.

”niin ne erilaisuudet että vaikka ne onkin kiinnostavia mutta ne ovat sitten taas sellaisia... vähän pelottaviakin”

Kulttuurinen tieto

Opiskelijoilla oli kulttuurista tietoa **yleisistä kulttuurisista tekijöistä, yhteiskunnallisista toiminnoista ja terveydestä**. **Yleisiä kulttuurisia tekijöitä** olivat perhe, kieli, ruokakulttuuri, uskonto ja korkeakulttuuri. Opiskelijoiden mukaan **yhteiskunnallisia toimintoja** olivat lait ja normit sekä koulutus. **Tietoon terveydestä** sisältyi terveydenhuoltojärjestelmät, terveyskäsitys ja tautien esiintyvyys. Opiskelijoilla oli **kokonaisvaltainen käsitys** kulttuurisesta tie-

dosta, mikä tarkoitti stereotyyppisen ajattelun välttämistä ja kohtuullisuutta kulttuurisen tiedon hankkimisessa.

”kai on sitten sillä tavalla muualla mutta pitäisi sitä välttää sitä yleistämistä”

Kulttuurinen taito

Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurinen taito sisälsi **viestintätaidot, opiskelijavaihdossa saavutetut taidot ja asiakkaan kohtaamistaidot. Viestintätaitoja** olivat vuorovaikutustaidot ja kielitaito. **Opiskelijavaihdossa saavutetut taidot** koostuivat sosiaalisista taidoista, yhteistyötaitoista monikulttuurisessa ympäristössä toimiessa, kulttuurisesta osaamisesta ja englanninkielen taidosta. Lisäksi vaihto lisäsi varmuutta kohdata erilaisia ihmisiä. **Asiakkaan kohtaamistaitoja** olivat henkilökohtaiset ominaisuudet, ammattitaito ja asiakaspalvelutaito. Toisaalta opiskelijat toivat esille, että kulttuuritaustaltaan erilaisten asiakkaiden kanssa toimiessa ei vaadita erityistaitoja. Uskontoon liittyvät vaatimukset kohdistuivat musliminaisten pukeutumiseen ja sukupuolirooleihin.

”näytteenotossa että pitää ottaa huomioon että juuri vaikka ne jotkut musliminaiset tai ne joilla on hirveän tarkkaa se pukeutuminen että saa näkyä tyyliin vaan silmät ja oma mies saa vaan nähdä koko naaman tai vaikka käsivarren”

Asiakkaan kohtaamistaitoja oli myös asiakkaan tarpeisiin vastaaminen, mikä tarkoitti asiakkaan toiveiden huomioimista ja kulttuurin mukaisten erityistarpeiden täyttämistä. Lisäksi opiskelijat toivat esille, että heillä oli epävarmuutta viestintätaitoissa. Tämä ilmeni pohdintana potilasohjauksen onnistumisesta ja luottamuksellisen suhteen luomisesta lyhyessä ajassa.

Kulttuuriset kohtaamiset

Opiskelijoilla oli ollut erilaisia kulttuurisia **kohtaamisia oppintojen aikana**, joita

oli tapahtunut lähipiirissä, koulussa, ohjatussa harjoittelussa ja työpaikoilla. Osalla opiskelijoista oli vähän kokemusta kohtaamisista. **Erityispiirteinä** opiskelijat toivat esille asiakkaan yksilöllisen kohtaamisen ja yhdenvertaisen palvelun tuottamisen. Opiskelijoiden mukaan **viestinnän keinot** kohtaamisissa olivat sanattoman viestinnän keinot, sanallisen viestinnän hyödyntäminen, kuunteleminen ja tulkkipalvelut.

”näytetään putkea ja kaikkea jos ei muuten saada”

Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppiminen

Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppiminen tiivistyi tietolähteisiin koulutuksessa ja oppimista edistäviin sekä estäviin tekijöihin (Kuvio 2).

Tietolähteet koulutuksessa

Tietolähteitä olivat **kurssit, englanninkielinen opetus ja kokemukset ohjatussa harjoittelussa. Kurseihin** sisältyivät esimerkkitapaukset, näytteenotto-, asiakkaan ohjaaminen-, vaihtoon valmistava- ja moniammatillinen kurssi sekä teoriaopinnot ulkomailta. **Englanninkielinen opetus** koostui näytteenoton harjoittelusta, ryhmätyöstä itävaltalaisien opiskelijoiden kanssa, vierailevien opettajien opetuksesta ja kulttuurin oppimisesta englanninkielisen opetuksen yhteydessä.

”hänen tunneillaan niin hän kertoo paljon siitä heidän omasta työskentelystään ja heidän maan tavoista ja kuinka siellä sairastetaan”

Kokemukset ohjatussa harjoittelussa sisälsivät ohjauskeskustelut, kohtaamismahdollisuudet ja harjoittelun ulkomailta. Opiskelijoiden mukaan **tiedon tarjonta** kohdistui koulutietoon, joka oli vähäistä. Opiskelijat toivat esille, että he ovat saaneet tietoa lähinnä muun oppimisen yhteydessä. Lisäksi yleistieto ja elämäkokemus olivat osa tiedon saatavuutta.

Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppiminen

TIETOLÄHTEET
KOULUTUKSESSA**Kurssit**

- esimerkkitapaukset
- näytteenottokurssi
- asiakkaan ohjaaminen -kurssi
- vaihtoon valmistava -kurssi
- moniammatillinen kurssi
- teoriaopinnot ulkomailla

Englanninkielinen opetus

- näytteenoton harjoittelu
- ryhmätyö
- vierailevien opettajien opetus
- kulttuurin oppiminen

Kokemukset ohjatussa harjoittelussa

- ohjauskeskustelut
- kohtaamismahdollisuudet
- harjoittelu ulkomailla

Tiedon tarjonta

- koulutieto
- tiedon saatavuus

OPPIMISTA
EDISTÄVÄT TEKIJÄT**Kokemukset**

- kohtaamiset
- harjoittelu
- Vaihto-opiskelu**
- toteutunut opiskelijavaihto
- edellytykset
- Kotikansainvälistyminen**
- koulutuksen kansainvälistäminen
- englanninkieliset opinnot
- vierailevat luennoitsijat
- kiinnostus

OPPIMISTA
ESTÄVÄT TEKIJÄT**Rajalliset****oppimismahdollisuudet**

- kohtaamistilanteet
- oppimistilanteet
- Yhteisen kielen puute**
- puutteellinen kielitaito
- luennoitsijan kielitaito
- Passiivisuus**
- suhtautuminen
- rohkeuden puute
- Vaihto-opiskelun haasteet**
- vaihto-opiskelijakulttuuri
- yhteistyö
- rohkeus lähteä vaihtoon
- kielitaidon taso
- vaihtoon lähden järjestelyt
- opintojen viivästyminen
- tiedon puute teoriaopinnoista

Kuvio 2. Bioanalyttikko-opiskelijoiden kulttuurisen kompetenssin oppiminen.

”Sitä on ehkä tullut sillä tavalla niin kun siinä kaikkien oppimisen sivussa tietoa”

Oppimista edistävät tekijät

Bioanalyttikko-opiskelijat kuvasivat oppimista edistäviksi tekijöiksi **kokemukset, vaihto-opiskelun ja kotikansainvälistymisen**. **Kokemukset** muodostuivat kohtaamisista, joita opiskelijoilla oli ollut kesätöissä, ohjatussa harjoittelussa ja vaihto-opiskelijoiden kanssa.

”kõhdannut niitä eri kulttuuritaustaisia ja pääsee sitä kautta oppimaan niistä... aluksi saattoi säikähtää kun näki

papereista että no tämä on joku ulkomaalainen että onkohan se tummaihoinen että miten sen saa sen näytteen otettua että jos sitä suonta ei näekään siellä mutta ...kun niitä on useampi tullut niin ei se ole enää mikään kynnyks”

Lisäksi kokemuksia ilmensi harjoittelu kouluympäristössä. **Vaihto-opiskelu** sisälsi toteutuneen opiskelijavaihdon ja edellytykset, jotka näyttäytyivät mahdollisuutena lähteä vaihtoon kaikille halukkaille. **Kotikansainvälistyminen** ilmeni koulutuksen kansainvälistämisenä, englanninkielisinä opintoina ja vierailevina luennoitsijoina sekä kiinnostuksena eri kulttuureja kohtaan.

Oppimista estävät tekijät

Opiskelijoiden mukaan oppimista estivät **rajalliset oppimismahdollisuudet, yhteisen kielen puute, passiivisuus ja vaihto-opiskelun haasteet. Rajalliset oppimismahdollisuudet** nähtiin kohtaamistilanteiden puutteena ja oppimistilanteiden vähyytenä. **Yhteisen kielen puute** tarkoitti molemminpuolista puutteellista kielitaitoa vuorovaikutustilanteissa. Ulkomaalaiselta luennoitsijalta odotettiin englanninkielen taitoa. **Passiivisuuden** yhteydessä suhtautuminen merkitsi itsekeskeistä ajattelua ja kiinnostuksen puutetta sekä muita ihmisiä että aihetta kohtaan. Rohkeuden puute esti keskustelun aloittamisen eri kulttuurista tulevan opiskelijatoverin kanssa. **Vaihto-opiskelun haasteita** olivat ammattikorkeakoulun vähäinen vaihto-opiskelijakulttuuri ja vähäinen yhteistyö vaihto-opiskelijoiden kanssa. Haasteita toivat myös rohkeus lähteä vaihtoon, epävarmuus oman kielitaidon tasosta, vaihtoon lähdön järjestelyiden vaativuus, pelko opintojen viivästyisestä ja tiedon puute teoriaopinnoista.

”käytävillä näkee joskus mutta ei niin kun meidän kanssa ainakaan ole opiskellut varsinaisesti kukaan vaihto-opiskelija”

Bioanalyttikko-opiskelijoiden näkemykset kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämisestä koulutuksessa

Opiskelijoiden näkemykset muodostuivat koulutuksen kehittämistarpeesta, ehdotuksista koulutuksen kehittämiseksi ja kulttuurisesta kompetenssista bioanalyttikon työssä (Kuvio 3).

Koulutuksen kehittämistarve

Bioanalyttikko-opiskelijat perustelivat koulutuksen kehittämistarvetta kulttuurisesta kompetenssista **väestörakenteen muutoksella**, mikä tarkoitti väestön monimuotoistumista ja liikkuvuutta matkustamisen yhteydessä. **Aiheen tiedostaminen** mer-

kitsi kehittämistarpeen tiedostamista ja huomioimista koulutuksessa.

”Tärkeä aibe minun mielestä että pitäisi ottaa vähän enemmän tämä aibe esille koulutuksessa”

Ehdotukset koulutuksen kehittämiseksi

Opiskelijoiden ehdotukset koulutuksen kehittämiseksi muodostuivat **opetuksen tarjonnasta, opetuksen sisällöstä, opetuksen toteutustavoista, opetusmenetelmistä, vierailijoista, vaihto-opiskelijayhteistyöstä ja vaihto-opiskelun toteutuksesta**. Opiskelijat näkivät **opetuksen tarjonnan** joko tarpeellisenä tai tarpeettomana opetussuunnitelman sisältönä ja rajallisina kulttuurisen kompetenssin opetusmahdollisuuksina.

”No minä en lisäisi kulttuurinen kompetenssi kurssia opintosuunnitelmaan”

Aiheen opettamista kuvattiin haasteelliseksi. **Opetuksen sisällöksi** ehdotettiin eri uskontoja, elekieltä ja yleisiä kulttuurisia piirteitä. Opiskelijat toivat esille, että kohtuus ja turhien ennakko-oletusten synnyttämisen välttäminen piti huomioida yleisiä kulttuurisia piirteitä opetettaessa. **Opetuksen toteutustavoiksi** opiskelijat esittivät luentoja, joko lyhyitä tai pitempiaaikaisia kursseja, ja englanninkielisten ohjeiden hyödyntämistä laboratoriotyössä. Opiskelijat mainitsivat **opetusmenetelmiksi** aktivoivan luennon, esimerkkien käytön ja kokeuksellisen oppimisen. **Vierailijoiksi** toivottiin vierailevia opettajia, asiantuntijoita, työntekijöitä, joilla on kokemusta erilaisissa kulttuureissa työskentelystä ja eri kulttuurin edustajia. Opiskelijat ehdottivat **vaihto-opiskelijayhteistyön** kehittämiseksi vaihto-opiskelijoiden määrän lisäämistä ja tiedonkulun parantamista vaihto-opiskelijoista. Opiskelijat toivoivat vaihto-opiskelijoita osaksi kouluarkea ja heiltä toivottiin esitelmää omista maistaan. **Vaihto-opiskelun toteutus** sisälsi kannustamisen, jonka opiskelijat kokivat myönteisenä. Opettavavaihdot edistivät opiskelijavaihdon toteutusta. Vaih-

Kuvio 3. Bioanalyttikko-opiskelijoiden näkemykset kulttuurisen kompetenssin ja sen oppimisen kehittämisestä koulutuksessa.

topaikkoja toivottiin lisää. Lisäksi opiskelijat ehdottivat eripituisia vaihtoaikoja, teoriaopintoja ulkomailla ja opintomatkoja.

”Että voi lähtee vaikka kahdeksi viikoksi että kun se on paljon helpompi järjestää niitä asioita”

Kulttuurinen kompetenssi bioanalyttikon työssä

Bioanalyttikko-opiskelijat näkivät kulttuurisen kompetenssin bioanalyttikon työssä **kulttuurisen kompetenssin tarpeena** ja **kohtaamismahdollisuuksina**. Kulttuu-

risen kompetenssin tarve näyttäytyi vaatimuksena, joka tarkoitti vaatimusta ymmärtää asiakkaan toimintatapoja. Toisaalta kulttuurin ymmärtämistä ei katsottu tarpeelliseksi.

”osaisi ymmärtää niitä että miksi joku tekee sillä tavalla kun se tekee niin siinä omassa työssään”

Tarve merkitsi myös kulttuuritaustasta luopumista. Muun kuin suomalaisen kulttuurin edustaja jätti hyödyntämättä oman kulttuuritaustansa suomalaisessa ympäristössä. Lisäksi opiskelijat mainitsivat työtehtävien muutokset, joilla tarkoitettiin eri kulttuuritaustaisten henkilöiden mukanaan tuovien erilaisten sairauksien ja tautiperimän vaikutusta työn sisältöön. **Kohtaamismahdollisuuksiin** sisältyi työpaikan sijainti. Opiskelijoiden mukaan työpaikan maantieteellinen sijainti ja organisaatio vaikuttivat kulttuurisiin kohtaamisiin. Toisaalta opiskelijat toivat esille, että kulttuurisia kohtaamisia tulee olemaan työpaikan sijainnista riippumatta. Kohtaamisia mahdollisti myös tulevaisuuden työyhteisö, joka kuvattiin monikulttuuriseksi sekä potilaiden että henkilökunnan osalta.

”olen melko varma että mennään mihin tabansa sitten valmistumisen jälkeen töihin niin jollain jossain määrin ainakin niin kun varmasti päästään kohtamaan erilaisia kulttuureja”

Pohdinta

Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusluvut saatiin tutkimukseen osallistuneiden ammattikorkeakoulujen tutkimuslupakäytäntöjen mukaisesti. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja perustui tietoiseen kirjalliseen suostumukseen. Osallistujilla oli mahdollisuus kysyä suostumukseen liittyvistä asioista ennen lomakkeen allekirjoittamista. Suostumuslomakkeet säilytettiin lukolisessa kaapissa raportin valmistumiseen saakka. (Kankku-

nen & Vehviläinen-Julkunen 2013.) Osallistujat saivat ennakkoon tutkimustiedotteen ja teemahaastattelurungon. Ennakkotieto on voinut vaikuttaa osallistujien vastauksiin. Sen sijaan sitä, miten ennakkotieto on vaikuttanut, on haasteellista arvioida. (Hirsjärvi & Hurme 2011.) Tässä tutkimuksessa osallistujien anonymiteetin turvaaminen oli tärkeää, koska osallistujajoukko oli pieni. Tämä huomioitiin erityisesti taustatietojen raportoinnissa. Litteroidessa aineistoa osallistujat koodattiin, mutta koodit poistettiin raportista. Aineistosta käytettiin alkuperäisilmaisuja raportissa, kuitenkin tunnistettavuuden välttämiseksi alkuperäisilmausut käännettiin yleiskielelle. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida uskottavuuden, pysyvyyden, vahvistettavuuden ja siirrettävyyden kriteerien avulla (Lincoln & Cuba 1985). Tutkimuksen uskottavuutta lisäsi osallistujien moninaiset taustat. Lisäksi osallistujat olivat kahdesta eri ammattikorkeakoulusta. (Graneheim & Lundman 2004.) Tutkijalla ei ollut aikaisempaa kokemusta tutkimushaastattelusta ja siksi osa tiedosta on voinut jäädä saamatta (Polit & Beck 2006). Teemahaastattelu osoittautui tarkoituksenmukaiseksi aineistonkeruumenetelmäksi. Eri ryhmässä keskustelun näkökulmat hieman vaihtelivat, mikä lisäsi aineiston rikkautta. Uskottavuudessa on kyse myös siitä, miten hyvin kategoriat ja teemat ilmentävät aineistoa (Graneheim & Lundman 2004.) Tutkimuksessa oli haasteena käsitysten ja oppimisen teemojen osittainen sisältöjen päällekkäisyys sekä Campinha-Bacoten (2007) mallin korostuminen.

Tässä tutkimuksessa luotettavuutta on lisätty pysyvyyden osalta luomalla osallistujille samanlaiset olosuhteet ja hyödyntämällä haastattelurunkoa. Vahvistettavuutta on lisätty pitämällä aineistonkeruun aikana päiväkirjaa. Tutkijan ennakkooajatuksia on pyritty välttämään pitämällä mielessä tutkimustehtävä ja tutkimuksen tarkoitus analyysii tehdessä. Tuloksia arvioitaessa voidaan olettaa, että ne ovat siirrettävissä vastaaviin konteksteihin. (Lincoln & Cuba 1985.)

Tulosten tarkastelua

Tutkimuksen tulosten mukaan bioanalyttikko-opiskelijoiden käsitykset kulttuurisesta kompetenssista muodostuivat kulttuurisesta tahdosta, tietoisuudesta, tiedosta, taidosta ja kohtaamisista, kuten myös Campinha-Bacoten (2007) mallissa on esitetty. Tutkimukseen osallistujille aihe oli melko vieras. Osoituksena tästä on esimerkiksi kulttuurisen tahdon ilmeneminen yleisellä tasolla, kun taas aikaisemmissa tutkimuksissa kulttuurinen tahto on kuvattu asiakastilanteiden yhteydessä (esim. Carpenter & Garcia 2012).

Tutkijat ovat pitäneet erilaisuuden tunnistamista edellytyksenä potilaan hyvän hoidon saavuttamiselle (Leininger 1995, Papadopoulos 2006, Campinha-Bacote 2007). Sen sijaan tässä tutkimuksessa tuli esille myös varauksellinen suhtautuminen erilaisuuteen, jolloin sitä kohtaan tunnettiin pelkoa. Erilaisuutta ei myöskään tunnistettu, vaan ihmiset nähtiin tasa-arvoisina. Puolestaan opiskelijoiden kulttuurinen tieto oli laaja-alaista ja yhtenevästi aikaisempien tutkimusten kanssa opiskelijoilla oli kokonaisvaltainen käsitys kulttuurisesta tiedosta (Campbell-Heider ym. 2006, Sumpter & Carthon 2011). Myös opiskelijoiden kulttuuriset taidot olivat monipuoliset, mutta he kokivat viestintätaitoissaan epävarmuutta (Sumpter & Carthon 2011, Fougner & Horntvedt 2012).

Toisin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. DeWald & Solomon 2009) tässä tutkimuksessa kulttuurinen kompetenssi ei kuulunut suunnitellusti ammatillisten aineiden kurssien sisältöön. Siitä huolimatta bioanalyttikko-opiskelijoiden tietolähteinä kulttuurisen kompetenssin oppimisessa toimivat erilaiset kurssit ja englanninkielinen opetus. Toisaalta opiskelijat kokivat, että tiedon tarjonta kulttuurisista aiheista oli ollut vähäistä ja tietoa oli saatu lähinnä muun oppimisen yhteydessä (Rasmussen ym. 2005).

Kulttuurisen kompetenssin oppimista edistivät toistuvat kohtaamiset ja harjoittelu kouluympäristössä. Myös ohjattu harjoittelu sekä kotimaassa että ulkomailla lisäsi opis-

kelijoiden kulttuurisen kompetenssin tietoperustaa. Muissa tutkimuksissa on saatu vastaavia tuloksia (Jiwre ym. 2010, Fougner & Horntvedt 2012, Koskinen ym. 2004, Kokko 2011). Kuitenkin suurin osa opiskelijoista suorittaa opinnot kotimaassa ja siksi kotikansainvälistyminen oppimista edistävänä tekijänä on merkittävä tutkimustulos.

Yhteisen kielen puute koettiin estävän kulttuurin oppimista, kuten useissa aikaisemmissa tutkimuksissa on kuvattu (mm. Koskinen & Tossavainen 2003). Yhtenevästi Yun (2012) tutkimustulosten kanssa opiskelijoiden passiivisuus oli oppimista estävä tekijä. Merkittävänä voidaan pitää tulosta vaihto-opiskelun haasteista oppimista estävänä tekijänä. Haasteita olivat muun muassa koulun vähäinen vaihto-opiskelijakulttuuri ja vaativat vaihtoon lähdön järjestelyt.

Tulokset osoittivat, että opiskelijoilla oli monipuolisesti ehdotuksia koulutuksen kehittämiseksi. Muun muassa kulttuurinen kompetenssi joko toivottiin opetussuunnitelmaan tai sitä ei haluttu opetussuunnitelman sisällöksi. Kun taas tutkijat suosittelevat kulttuurista kompetenssia osaksi opetussuunnitelmaa, koska kulttuurisen kompetenssin kehittyminen on pitkäaikainen prosessi (Sargent ym. 2005, Sumpter & Carthon 2011). Opiskelijat pitivät kokemuksellisia menetelmiä hyvinä aiheen opetukseen (mm. Sumpter & Carthon 2011, Carpenter & Garcia 2012). Tutkimusten mukaan jo lyhytaikaisella vaihto-opiskelulla on saavutettu kulttuurisen kompetenssin kehittymistä (Torsvik & Hedlund 2008). Niin ikään tässä tutkimuksessa toivottiin eripituisia vaihto-opiskeluaikoja ja teoriaopintojen mahdollisuutta ulkomailla.

Tämän tutkimuksen mukaan keskeistä kulttuurisen kompetenssin sisäistämiseksi ovat bioanalyttikon työympäristö ja työn sisältö. Bioanalyttikko voi työskennellä perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon tai tutkimusyksiköiden kliinisissä laboratorioissa (Opetusministeriö 2006). Tulokset osoittivat, että lyhytaikainen asiakaskohtaaminen ei vaadi erityisiä kulttuurisia taitoja. Tämä tulos on ristiriitainen opiskelijoiden ajatukseen haasteesta luoda luottamuksellinen asiakassuhde lyhyessä ajassa. Myös

Kokko (2011) pitää lyhytaikaista asiakas-suhdetta haasteellisenä kulttuurisuuden näkökulmasta.

Tutkimus osoitti, että suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristuminen jatkuu entisestään ja siksi bioanalytiikan työn sisällön katsottiin muuttuvan tulevaisuudessa. Maa-hanmuuttajat tuovat mukanaan erilaisia sairauksia ja heidän perimänsä on erilainen. Tällä on vaikutusta laboratoriodiagnostiikan muuttumiseen ja kehittymiseen. Tutkimustulosten mukaan tulevaisuuden työyhteisö nähtiin monikulttuurisena sekä asiakkaiden että kollegoiden osalta.

Tulosten hyödynnettävyys ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimus tuotti tietoa koulutusorganisaatioille bioanalytiikan näkökulmasta kulttuurisen kompetenssin käsityksistä ja oppimisesta, mutta erityisesti organisaatiot voivat hyödyntää opiskelijoiden tuottamia näkemyksiä koulutuksen kehittämisestä. Kehitysehdotukset voivat suoraan palvella opetussuunnitelmatyötä. Kulttuurinen kompetenssi on läsnä jokaisessa asiakaskohtamisessa ja vuorovaikutustilanteessa ihmis-

ten kesken (Campinha-Bacote 2007), ja siten tämän tutkimuksen tulokset ovat hyödynnettävissä ja sovellettavissa terveydenhuollon alalla yleisesti.

Yhteiskunnan monikulttuuristuminen on nopeaa ja kulttuuriset kohtaamiset lisääntyvät. Jatkossa tarvitaan lisää tietoa sekä bioanalytikoiden että muiden terveystieteen ammattilaisten kulttuurisesta osaamisesta. Kulttuurisen kompetenssin tason mittaaminen olisi tarpeellista opiskelijoilta ja opettajilta. Lisätietoa tarvitaan kotikansainvälistymisen keinoista. Lisäksi vaihto-opiskelun toteuttamisesta ja hyödyntämisen mahdollisuuksista kulttuurisen kompetenssin kehittymiseen olisi tärkeä saada lisää tutkimustietoa. Kulttuurisen kompetenssiin liittyvien koulutusinterventioiden ja niiden vaikuttavuuden tutkimuksen avulla voitaisiin lisätä kulttuurisen ymmärryksen merkitystä koulutuksessa.

VASTUUALUEET

Tutkimuksen suunnittelu: UK, PK, S-LH, aineistonkeruu: UK, aineiston analysointi: UK, käsikirjoituksen kirjoittaminen: UK, käsikirjoituksen kommentointi: PK, S-LH

LÄHTEET

- Campbell-Heider N, Rejman KP, Austin-Ketch T, Sackett K, Feeley TH & Wilk NC. 2006. Measuring cultural competence in a family nurse practitioner curriculum. *Journal of Multicultural Nursing & Health* 12 (3), 24–34.
- Campinha-Bacote J. 2007. *The Process of Cultural Competence in the Delivery of Healthcare Services. The Journey continues*. Transcultural C.A.R.E. Associates.
- Campinha-Bacote J. 2012. *The process of cultural competence in the delivery of healthcare services*. <http://www.transculturalcare.net/> 5.2.2014.
- Carpenter LJ & Garcia AA. 2012. Assessing outcomes of a study abroad course for nursing students. *Nursing Education Perspectives* 33 (2), 85–89.
- DeWald JP & Solomon ES. 2009. Use of the cross-cultural adaptability inventory to measure cultural competence in a dental hygiene program. *Journal of Dental Hygiene* 83 (3), 106–110.
- Elo S & Kyngäs H. 2008. The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62 (1), 107–115.
- Fougner M & Horntvedt T. 2012. Perceptions of Norwegian physiotherapy students: Cultural diversity in practice. *Physiotherapy Theory & Practice* 28 (1), 18–25.
- Graneheim UH & Lundman B. 2004. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today* 24 (2), 105–112.
- Hawala-Drury S & Hill MH. 2012. Interdisciplinary: Cultural competency and culturally congruent education for millennials in health professions. *Nurse Education Today* 32 (7), 772–778.
- Hirsjärvi S & Hurme H. 2011. *Tutkimusbaastattelu. Teemabaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Ikonen E-R. 2007. Hoitotyöntekijän kulttuurinen kompetenssi. Käsiteanalyttinen tutkimus hybridisellä mallilla. *Hoitotiede* 19 (3), 140–151.
- Jirwe M, Gerrish K & Emami A. 2010. Student nurses' experiences of communication in cross-cultural care encounters. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 24 (3), 436–444.

- Kardong-Edgren S, Cason CL, Brennan AMW, Reifsnider E, Hummel F, Mancini M & Griffin C. 2010. Cultural Competency of graduating BSN nursing students. *Nursing Education Perspectives* 31 (5), 278–285.
- Kankkunen P. & Vehviläinen-Julkunen K. 2013. *Tutkimus hoitotieteessä*. 3. uudistettu painos. Sanoma Pro, Helsinki.
- Kokko R. 2011. Future nurses' cultural competencies: What are their learning experiences during exchange and studies abroad? A systematic literature review. *Journal of Nursing Management* 19 (5), 673–682.
- Koskinen L. 2009. Monikulttuurisen hoitotyön lähtökohdat. Teoksessa Abdelhamid P, Juntunen A & Koskinen L. (toim.) *Monikulttuurinen hoitotyö*. WS-OYpro, Helsinki, 11–42.
- Koskinen L, Jokinen P, Blackburn D, Gilmer M & McGill J. 2004. Learning intercultural competence in a transatlantic nurse education project. *Diversity in Health & Social Care* 1 (2), 99–106.
- Koskinen L & Tossavainen K. 2003. Benefits/problems of enhancing students' intercultural competence. *British Journal of Nursing* 12 (6), 369–377.
- Krueger RA & Casey MA. 2009. *Focus groups. A practical guide for applied research*. 4. painos. SAGE Publications, Kalifornia.
- Kyngäs H & Vanhanen L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11 (1), 3–12.
- Leininger M. 1995. *Transcultural nursing. Concepts, theories, research and practices*. 2. painos. McGraw-Hill, New York.
- Lincoln YS & Guba EG. 1985. *Naturalistic inquiry*. SAGE Publications, Kalifornia.
- Opetusministeriö. 2006. *Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon. Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, keskeiset opinnot ja väbimmäisopinnot*. Opetusministeriön julkaisuja 24. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2006/liitteet/tr24.pdf?lang=fi>. 15.8.2014.
- Papadopoulos I. 2006. The Papadopoulos, Tikli and Taylor model of developing cultural competence. Teoksessa Papadopoulos I. (toim.) *Transcultural health and social care. Development of culturally competent practitioners*. Elsevier, Englanti, 7–24.
- Polit DF & Beck CT. 2006. *Essentials of nursing research. Methods, appraisal and utilization*. 6. painos. Lippicott Williams & Wilkins, Philadelphia.
- Rasmussen TM, Lloyd C & Wielandt T. 2005. Cultural awareness among Queensland undergraduate occupational therapy students. *Australian Occupational Therapy Journal* 52 (4), 302–310.
- Sargent SE, Sedlak CA & Martsof DS. 2005. Cultural competence among nursing students and faculty. *Nurse Education Today* 25 (3), 214–221.
- Sumpter DF & Carthon JMB. 2011. Lost in translation: Student perceptions of cultural competence in undergraduate and graduate nursing curricula. *Journal of Professional Nursing* 27 (1), 43–49.
- Torsvik M & Hedlund M. 2008. Cultural encounters in reflective dialogue about nursing care: A qualitative study. *Journal of Advanced Nursing* 63 (4), 389–396.
- Uusikylä K & Atjonen P. 2007. *Didaktiikan perusteet*. 3.–4. painos. WSOY, Helsinki.
- Yu H. 2012. A study of engineering students' intercultural competence and its implications for teaching. *Transactions on Professional Communication* 55 (2), 185–201.

Ulla Korhonen, TtM, apulaisosastonhoitaja, Itä-Suomen laboratorikeskuksen liikelaitoskuntayhtymä, Kuopion aluelaboratorio, PL 1700, 70211 Kuopio, ulla.m.korhonen@islab.fi

Päivi Kankkunen, TtT, dosentti, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, Kuopion kampus, Hoitotieteenlaitos, PL 1627, 70211 Kuopio, paivi.kankkunen@uef.fi

Sirkka-Liisa Halimaa, TtT, yliopettaja, Savonia-ammattikorkeakoulu, PL 6, 70201 Kuopio, sirkka-liisa.halimaa@savonia.fi